

דף ט

'תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה'. פירש"י כיון שמעיינה פתוח תולה בה. וכתב המשנה למלך (פרק ט' מאיסורי ביאה הלכה כ"ט) דאין כונת רש"י לחלוק על הרשב"א בתורת הבית שביאר טעם התליה משום דתולין הקלקלה במקולקל (וכמו גבי שתי קופות, אחת חולין ואחת תרומה, שנפלו לתוכן שני סאים, אחד חולין ואחד תרומה, שאני אומר חולין לתוך חולין נפל ותרומה לתוך תרומה. יבמות דף פ"ב ע"א). אלא שהוקשה לרש"י דיש אומדנא לטמא זו שנמצא אצלה הכתם מדין כאן נמצא כאן היה, לזה פירש"י דיש כנגד זה אומדנא שמעיינה של השניה פתוח והן שקולות, ושפיר תולין הקלקלה במקולקל (ונשאר שם המשל"מ בצ"ע דמלשון רש"י במשנה משמע דתולין במקולקל אף כשאין סברת מעיינה פתוח).

גם הרש"ש תמה על סוגיין מדוע תולין הקלקלה במקולקל, הא קיימא לן דאין מחזיקין טומאה ממקום למקום (טהרות פ"ט מ"ט. ועיין שם ב'משנה אחרונה, וכן לעיל דף ד' ע"ב דלכולי עלמא אין מחזיקין טומאה ממקום למקום בטומאה דרבנן). ותירץ דהיינו דוקא כשבין כך נטמא את המקום שבו נמצאה הטומאה, אז אין מחזיקין לטמא אף במקום אחר. אבל היכא שהנדון הוא תולין הקלקלה במקולקל וממילא מקום מציאת הטומאה יטהר על ידי זה – שפיר תולין במקולקל ומטהרין מקום שנמצא (ולענ"ד צ"ע על דבריו מלשון הגמרא כאן בהמשך 'לפיכך דרבי למה לי, מהו דתימא ההיא דאשתכח כתם גבה תתקלקל אידך לא תתקלקל, קמשמע לן' ומבואר דלמרות שמטמאין זו שנמצא הכתם אצלה, מכל מקום מטמאין אף השניה ולא אומרים דאין מחזיקין טומאה ממקום למקום).

ובעיקר הדין של תולין הקלקלה במקולקל נחלקו הש"ך והט"ז (ביו"ד סימן קיא), דדעת הש"ך (סק"א) דהוא מצד הדין הרגיל של ספיקא דרבנן לקולא, ודעת הט"ז (סוסק"א) דהוא דין מיוחד של 'שאני אומר', ולא מצד הדין הרגיל של ספיקא דרבנן לקולא (עייין שם שלכן בזה מקילין אף בספק איסור דאורייתא שנתבטל ברוב מדאורייתא ורק מדרבנן אין שיעור לבטלו, מה שאין כן בשאר ספיקא דרבנן לקולא לא מקילין בכהאי גוונא). ועיין מה שכתבתי לקמן בדף ס"ג ע"ב.

'ושוין שתולה כו' וביושבת על דם טוהר ובבתולה שדמיה טהורין'. כתב המשל"מ (פ"ט מאיסורי"ב הלכ"ט) דבזמן הזה, שנהגו להחמיר שלא לטהר יושבת על דם טוהר – לדעת הרמב"ן ישתנה אף הדין דסוגיין ושוב אין לתלות ביושבת על דם טוהר לפי שמקלקלתה על ידי זה. ודעת הראב"ד דאף בזמנינו תולין בה, דנחי שהחמירו בנות ישראל על עצמן לטמא דם טוהר, אבל אין להם הזכות לגרום על ידי זה חומרא לחברתן שלא תוכל יותר לתלות בהן.

ומכל מקום כתב המשל"מ דלענין בתולה שדמיה טהורין תולין בה אף בזמנינו, אף שהיום נהוג לטמא דם בתולים, מכל מקום כיון שיש בזה סברא שהדם יצא ממנה לפי ששירפה מצוי – שפיר תולין.

'השאילה חלוקה לנכרית'. בכל הסוגיא מפרש רש"י דמיירי שתחילה השאילה החלוק ל'מקולקלת' (נדה, נכרית וכדו') ואחר כך לבשתה היא (כן פירש"י במשנה ד"ה השאילה, ובגמ' ד"ה כתם בכתם). אבל הרשב"א בתורת הבית פי' איפכא, שתחילה לבשתה בעלת החלוק ואחר כך השאילה ל'מקולקלת'. והמאירי כתב שתחילה לבשתה בעלת החלוק ואחר כך השאילה ל'מקולקלת' ואחר כך חזרה בעלת החלוק ולבשתה. ולפירש"י צריך עיון למה נקטו לשון של 'השאילה חלוקה לנכרית' כו', ולא נקטו לשון 'שאלה חלוק מנכרית' כו'. ושמא יש לומר דבאמת רש"י לא פליג על הרשב"א אלא רבותא קמ"ל דאפילו בכה"ג תולין (וכן משמע בחי' החת"ס כאן, דלא פליגי).

(ע"ב) 'דרש ר' חייא כו' משמיה דרב הלכה כר' נחמיה'. כתבו תוס' (לעיל דף נ"ח ע"א ד"ה כרבי נחמיה) דדבר המקבל טומאת נגעים, כגון משתיתא, אף שאינו מקבל שאר טומאות – מכל מקום כתם הנמצא עליו טמא. ועל פי זה כתב החוות דעת (יו"ד סי' ק"צ סק"ח) דהוא הדין כתם הנמצא על כותל שישנה עליו טמא, היות שהכותל ראוי לקבל טומאת נגעי בתים (לכאורא כונתו דוקא לכותל של בית). בעיקר סברת ר' נחמיה דמטהר כתם הנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה ביאר החוות דעת (שם) על פי תוס' (שם) דכיון דדבר שהכתם בו טהור – גם על האשה לא גזרו טומאה. והנודע ביהודה (קמא סי' נ"ב) ביאר דבאמת היה לנו לטהר האשה מטעם ספק דרבנן לקולא, שהרי גם אם הדם מגופה הא לא הרגישה ביציאתו וטומאתה מדרבנן. אכן כיון שהבגד שעליו הדם הוא ספק טומאה דאורייתא (דהדם הבא מן המקור טמא מדאורייתא גם כשיצא בלא הרגשה, ד'מקור – מקומו טמא) מטמאים גם אותה. ולכן כשהדבר שעליו נמצא הדם אינו מקבל טומאה – שוב אין טעם לגזור עליה טומאה (ובחוות דעת שם תמה עליו מכמה טעמים).

'שלש נשים שהיו ישנות כו' כולן טמאות'. בשו"ת 'נודע ביהודה' (תניינא יו"ד סי' כ') הקשה דכיון שיש שלש נשים במטה, א"כ הו"ל רשות הרבים לטומאה, ולמה לא מטהרין משום 'ספק טומאה ברשות הרבים' [מהר"ל ב"ד].

והוא שבדקה עצמה כשיעור וסת, סבר לה כבר פדא'. הרא"ש (בסי' ג') מפרש דלר' אושעיא דסבירא ליה דגם כשבעלה בחטאת טהרותיה תלויות, אם כן הא דתנן שבדקה אחת מהן ונמצאת טמאה היא טמאה וכולן טהורות מיירי בין כשבדקה עצמה מיד כשיעור וסת, בין כשבדקה עצמה לאחר מכן. שהרי לשטתו אף כשבדקה עצמה בתוך שיעור וסת אין בירור שהדם היה מעיקרא (ופסק להלכה להקל כר' אושעיא). ולענ"ד צריך ביאור בזה, דהא סברת ר' אושעיא לענין טהרות הוא משום דאי איתא דהוה דם מאן עכביה. אבל בנדון דידן הא שפיר אשתכח דם מעיקרא, אם כן אין שייך סברת ר' אושעיא בזה לחלק בין בעלה שחייב חטאת משום דתלינן דשמש עכביה לבין טהרות שנתעסקה בהם (וכן יש לתמוה בגוף הסוגיא, דמהיכי תייתי לומר שלר' אושעיא אין לחלק).

'כל שבעלה בחטאת כו' בעלה באשם תלוי כו' בעלה פטור'. ברש"ש תמה על לשון זה, שהרי גם היא חייבת חטאת ואשם תלוי כמוהו. והעיר שאולי יש לקרוא 'בעלה' – 'ב' (בשו"א) ו'ה' (במפיק), ויתפרש לפי זה על שניהם. אלא שמפירש"י ומהמלה 'פטור' לא משמע כן. עוד העיר דמשמע דר' אושעיא לא חולק על החלוקה השלישית 'בעלה פטור טהרותיה טהורות', אם כן לית ליה טומאת מעת לעת כמו שפי' רש"י בדעת בר פדא, אם כן צ"ע ממה שכתב רש"י בדעת ר' אושעיא דכשבעלה בחטאת טהרותיה תלויות משום גזירת מעת לעת דרבנן.

דף סא

'בדקה אחת מהן ונמצאת טהורה היא טהורה ושתים טמאות'. כתב הטור (סי' ק"צ) בשם הרמב"ן שגם כאן מיירי דוקא כשבדקה בתוך שיעור וסת למציאת הדם, כמו בסוגיא שבעמוד הקודם (דמיירי לענין שבדקה ומצאה טמאה, ועל סמך זה מטהרין האחרות). ולדעת הרא"ש אפילו בדקה לאחר שיעור וסת